

N:o 11.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 Maj 1874, kl. 2 e. m.

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande, i anledning af väckt förslag om rättighet för lärare vid enskilda läroverk att efter skedd befordran till tjänst vid statens läroverk få beräkna sig till godo den tid de vid enskildt läroverk tjänstgjort.

Uti en inom Andra Kammarerna väckt motion har Herr *O. Wijk* föreslagit, det Riksdagen ville till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrivelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville meddela sådana bestämmelser, hvarigenom filosofie kandidat eller filosofie doktor, som inför vederbörlig myndighet aflagt godkändt adjunkts eller kollega prof, samt filosofie doktor, som på samma sätt aflagt godkändt lektorsprof, må, vid befordran till adjunkts- eller kollega- samt lektorsbefattning vid statens läroverk, ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid han efter detta profs afläggande, tjänstgjort vid enskildt med dimissionsrätt hugnadt läroverk eller vid af Kongl. Maj:t under vederbörlig inspektion ställdt femklassigt dylikt, så framt sådan lärare kan styrka sig hafva haft till timantal och beskaffenhet fullt jemförlig tjänstgöring med den, som för kollega, adjunkt eller lektor vid statens skolor är i lag stadgad, och derjemte minst fem år tjänstgjort vid sålunda beskaffadt enskildt läroverk.

Uti häröfver afgifvet utlåtande har Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott, till hvilket i fråga varande motion varit hänvisad, till stöd för densamma hufvudsakligen anfört: att statens sanna intresse fordrade det enskilda skolors uppkomst och bestånd befrämjades, dels emedan staten härigenom bereddes en lättnad i de uppoffringar och omkostnader den måste ikläda sig för ungdomens uppfostran, dels emedan en för undervisningen välgörande täflan skulle uppstå mellan de enskilda och

statens läroverk, hvaraf fördelarne blefve så mycket större som de enskilda läroverken kunde, beträffande undervisningens anordnande, röra sig med större frihet och derigenom samla erfarenhetsrön, som kunde blifva nyttiga för undervisningen i sin helhet, dels emedan staten kunde tillgodogöra sig dugliga lärarekrafter genom att antaga lärare, som i privatskolorna vunnit pedagogisk utveckling. För vinnande af detta ändamål och då ett af de största hindren för befrämjandet af dylika skolors uppkomst låge uti svårigheten att förvärfva dugliga lärarekrafter, enär staten hade att erbjuda dem, som egna sig åt lärarekallet, större förmåner än de enskilda skolorna, borde derföre staten tillse, att lärarne i dessa skolor komme i en sådan ställning, att skicklige personer funne intresse vid att der söka anställning, hvartill framför allt hörde att tjenliga anordningar vidtoges i ändamål att befordra öfvergången från de enskilda till de offentliga läroverken, samt att lärare, som tjenstgjort i de förra, tillförsäkrades att vid öfverflyttning till de senare kunna påräkna uppflyttning till de högre lönegraderna, med tillgodoräkning af förut bestridd tjenstgöring vid de enskilda läroverken.

För närvarande är lönetursberäkningen en gång för alla gifven och tryggad för lärarne vid statens läroverk, hvaremot för privatläraren, i händelse han vill söka befordran i statens tjenst, den föregående tjenstgöringen blir af intet värde med afseende på utsigterna till en högre lön.

Anser man en sådan förmån för privatskolans lärare, som här är i fråga, billig och rättvis, bör man dock dervid fästa sådana bestämmelser, att de allmänna läroverken ej utsättas för att från de enskilda emottaga endast utnötte och orkeslöse lärare, och har Utskottet i detta hänseende föreslagit det stadgande, »att för tjenstgöring vid enskildt läroverk i intet fall mer än ett visst antal år, t. ex. tio, få beräknas såsom grund för uppflyttning i högre lönegrader». Beträffande öfriga villkor för tillgodonjutande af den rätt, hvarom här är fråga, böra naturligtvis lärarne vid enskilda läroverk hafva aflagt föreskrifna akademiska prof samt derjemte genomgått den profårskurs vid något högre elementarläroverk för inhemtande af öfning och erfarenhet i lärarekallet, som nu finnes eller framdeles kan blifva föreskrifven. Deremot anser Utskottet det s. k. praktiska profvet, som för utnämningen till lärare vid statens läroverk skall afläggas inför konsistorium, icke böra utgöra ett oefftergifligt villkor för samma rätt, enär det icke är det aflagda profvet utan den lagligen bekräftade utnämningen till tjensten, som grundlägger lönetursrätten vid statens läroverk. Utskottet säger nemligen: »då undervisningsprofvet har sin rätta betydelse såsom villkor för utnämningen, men en sådan, åtminstone med samma laga giltighet, ej kan göras till villkor för lönetursberäkningen vid de enskilda skolorna, synes det icke vara skäl att fordra för rättighet härtill det i fråga varande profvet».

På det att de enskilda läroverkens lärare likväl icke må komma i en bättre ställning än de af staten aflönade, anser Utskottet en inskränkning böra göras i de enskilde lärarnes rättighet till tjensteårsberäkning, och föreslår Utskottet att enskild lärare bör hafva utöfvat lärareverksamhet minst 3 år, profåret inbegripet, för att få

beräkna ett års tjänstgöring, hvarigenom ock, enligt Utskottets förmenande, trygghet vunnas att hans verksamhet icke vore endast tillfällig utan en mera varaktig, som kunde och borde af staten erkännas. Ett annat skäl för inskränkning i tjänsteårsberäkningen finner Utskottet i det förhållandet, att de i statens läroverk tjänstgörande, extra ordinarie lärarne, äfven om de förutom akademisk examen genomgått föreskrifna prof, icke förrän efter tre års förlopp få räkna sig till godo sin tjänstgöring såsom vikarier, hvadan det kunde befaras att, om lönetursberäkningen för de enskilde lärarne vidtogs genast efter profårets genomgående, vid val mellan vikariat vid statens läroverk och anställning vid något bland de enskilda, den lärare, som genomgått nödiga prof, företrädesvis vände sig till de senare.

Slutligen anser Utskottet att, för tillgodonjutande af tjänsteårsberäkning, lärare bör företrädesvis af rektor, vid det enskilda läroverket afgifvet och af den person, som å statens vägnar har att öfvervaka läroanstalten, bestyrkt intyg om en under de år, som äro i fråga att beräknas, med nit och skicklighet bestridd tjänstgöring.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad motionären föreslagit, har nämnda Utskott tillstyrkt: att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville förordna, att filosofie kandidat eller filosofie doktor, som i behörig ordning genomgått den profårskurs, som för anställning vid statens läroverk är eller kan varda föreskrifven, må, vid befördran till adjunkts-, kollega- eller lektorsbefattning vid statens läroverk, ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid *utöfver 2 år* han från och med året näst efter profårskursens avslutande tjänstgjort såsom lärare vid enskildt, af minst fem klasser bestående och under den inspektion, som Kongl. Maj:t kan finna för godt att anordna, staldt läroverk, så framt hans förenämnda tjänstgöring varit väsendtligen lika med lektors eller adjunkts tjänstgöring, samt han företer vederbörligt intyg derom, att han med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden; dock att i intet fall den tid, som sålunda beräknas, får öfverskrida tio år.

Mot Utskottets beslut har Herr *Ehrenborg* reserverat sig, under förmålan att han ej kunde godkänna detsamma såsom innebärande en afkortning beträffande ej mindre de skyldigheter, hvilka såsom vilkor för den i fråga satta tjänsteårsberäkningen blifvit af motionären uppställda än ock med afseende på de rättigheter, som deraf skulle blifva en följd. Då frågan nemligen här icke gällde att förskaffa privatskolorna såsom sådana de största möjliga fördelar på statsläroverkens bekostnad, utan endast att undanrödja det väsendtliga hindret för de af staten redan erkända privatskolornas fortvaro och uppkomsten af nya, i ändamål att tillgodogöra staten den pedagogiska och ekonomiska vinst, som från dessa enskilda läroanstalter kunde vara att hemta, och då såsom medel härför man ville tillförsäkra privatlärarne en viss förmån inom statens eget område, borde åt lärarne vid de enskilda under statens kontroll ställda läroanstalterna gifvas *i allt väsendtligt likställighet* med statens egna lärare. En sådan likställighet syntes ock motionären hafva åsyftat, då han föreslagit

ej mindre det praktiska profäret än ock skyldigheten att hafva minst fem år tjenstgjort vid så beskaffadt läroverk såsom vilkor för den i fråga satta löneturens beräkning, och hvarigenom fördringarne blifvit ställda så höga, att dessa lärare kunde betraktas fullt jemförlige med statens egna lärare.

Reservanten anser nemligen, för sin del, att det praktiska profvet bör för likställighetens skull ovilkorligen fordras af privatläraren för att komma i åtnjutande af lönetursberäkningen och håller före, i motsats till Utskottet, att denna fordran bör kvarstå *just därför* att vid privatläroverken icke finnes någon sådan laglig bekräftad utnämning som vid statens läroverk, hvilken enligt Utskottets förmenande skulle vara det egentliga skälet för afläggandet af nämnda praktiska prof. Likaledes syntes motionärens fordran att privatläraren skall hafva minst fem år såsom sådan tjenstgjort ej böra från statens sida eftergifvas, enär med denna fordran afsåges, att privatläraren med ännu större skäl måtte kunna betraktas som ordinarie eller fast anställd lärare, och borde denna tjenstgöring, enligt reservantens mening, hafva egt rum vid ett och samma privatläroverk.

Å andra sidan finner reservanten inga skäl vara för handen att från de kompetente privatlärares lönetursberäkning afdraga två år, för att derigenom, enligt Utskottets förmenande, göra dem liksom likställiga i lönetursberäkning med dem som tjenstgjort i egenskap af extra lärare, dupplikanter eller vikarier vid statens läroverk. Dervid förekommer nemligen, att, då enligt förslaget af privatlärares för tillgodonjutande af lönetursberäkningen, utom andra vilkor, fordras en i alla afseenden fullt lika kompetens med de ordinarie lärare vid statens egna läroverk, är detta ej förhållandet i alla delar med vikarier och extra lärare vid statens läroverk beträffande deras rätt till tjensteårsberäkning. I alla händelser komme statens läroverk öfver hufvud taget alltid att erbjuda så många fördelar framför de enskilde, att man ej behöfver befara det nu i fråga satta medgifvande skulle kunna inverka derhän, att duglige och kompetente lärare företrädesvis komma att söka anställning vid privat-skolorna framför vid statens läroverk. Med anledning häraf hemställer reservanten:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville förordna, att filosofie kandidat eller filosofie doktor, som i behörig ordning genomgått den profärskurs, som för anställning i statens läroverk är eller kan varda föreskrifven, samt inför vederbörlig myndighet aflagt godkänt undervisningsprof, må, vid befordran till adjunks-, kollega- eller lektorsbefattning vid statens läroverk, ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid, han från och med året näst efter bemälda profs afläggande tjenstgjort såsom lärare vid enskildt, af minst fem klasser bestående och under den inspektion, som Kongl. Maj:t kan finna godt att anordna, stäldt läroverk,

så framt hans förenämnda tjänstgöring varit väsendtligen lika med adjunkts, kollegas eller lektors tjänstgöring, samt han företer vederbörligt intyg, derom att han med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden; dock att för sådan lönetursberäkning erfordras att hafva vid ett och samma privatläroverk varit anställd under minst fem år, äfvensom att i intet fall tid, som för lönetur beräknas, får öfverskrida tio år.

Sedan Andra Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, antagit det förslag till underdånig skrifvelse i ämnet, som blifvit framställt i nyssberörda reservation, har detta beslut enligt Riksdags-ordningens föreskrift blifvit delgifvet Första Kammaren, som för närmare utredning öfverlemnadt frågan till sitt Tillfälliga Utskott.

Vid sakens öfvervägande har Utskottet funnit det vara en angelägenhet af ganska stor vikt för staten att uppmuntra privata läroverk, enär härigenom ej allenast en ekonomisk vinst uppstår, i den mon dessa läroverk fylla en brist på dylika anstalter, som staten eljest kunde böra afhjelpa, utap äfven fördelen af en dyrbar pedagogisk erfarenhet förvärfvas, hvilken bör blifva af så mycket större värde som de privata läroverken kunna anordna sin undervisning efter friare och mindre reglementerade former, hvadan ock på detta område kunna vara att hemta goda och nyttiga erfarenhetsrön, som sedermera komma undervisningsväsendet i sin helhet till godo. Då otvifvelaktigt nämnda skolors uppkomst och fortvaro skulle i väsendtlig mon befrämjas genom den nu i fråga varande förmånens beviljande, och då vilkoren för densammas tillgodonjutande synas emot missbruk fullt betryggande, anser Utskottet, under åberopande i öfrigt af de skäl som finnas anförda i Andra Kammarens utskottsbetänkande, sig böra tillstyrka,

att Första Kammaren må instämma i Andra Kammarens beslut.

Stockholm den 8 Maj 1874.

På Utskottets vägnar:

N. A. Fröman.